

DOKUMENTACE ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FACULTY OF FINE ARTS

ATELIÉR GRAFICKÉHO DESIGNU 2

GRAPHIC DESIGN STUDIO 2

ARCHITEKTURA V JAPONSKU – VLIVY, KONTRASTY, PARALELY

ARCHITECTURE IN JAPAN - INFLUENCES, CONTRASTS, PARALELS

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BACHELOR'S THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

František Strnadel

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

MgA. Jozef Ondřík

BRNO 2023

OBSAH DOKUMENTACE

Abstrakt/anotace
Motivace/Úvedení tématu
Průběh
Obsah
Prostředky
Obrazová příloha

Planeta T, jak už název napovídá je určitým smyšleným a imaginárním městem, či planetou. Název je odvozen od hlavního města Japonska – Tokia. Práce je na hranici fotky dokumentu z míst existujících, k vytvoření neexistujícího vědeckofantastického výjevu. Tak jako je spousta jiných měst ve světě charakteristická nějakým svým konkrétním způsobem, je Tokio město, které vyloženě vybízí k této sci-fi vizi města budoucnosti. Z práce se v průběhu tvorby mimo jiné stala rovněž studie na pomezí etnografického popisu a autoetnografické¹ reflexe Tokia. Ta se mi formovala v podobě osobního deníku, kam jsem si zapisoval jak každodenní zážitky a architektonické poznámky, tak i poznámky z pozorování Japonců a jejich zvyků.

2 Motivace/Uvedení tématu

Architekturou a sochařstvím minulého století se zabývám již několik let. Před 3 lety jsem navštívil ikonickou a známou bulharskou stavbu Buzludzha Monument, která je inspirovaná charakteristikou ufo talířů. Tento brutalistní způsob v architektuře mě fascinuje natolik, že jsem časem dospěl k objevení japonského metabolismu. Zkráceně se jedná o utopistickou filozofii urbanismu, tedy plánované pojetí města, jako celku. Ten přišel s myšlenkou rekonstrukce města Tokia a dalších měst po 2. světové válce. Japonští metabolisté zde přicházejí s návrhem globální rekonstrukce města, jelikož po zničení většiny infrastruktury se objevila možnost postavit město od základu zcela jinak.

“Contrary to the architecture of the past, contemporary architecture must be capable of responding to the changing needs of the contemporary era.” Kiyonori Kikutake.²

Architekti jako Kiyonori Kikutake a Kenzo Tange přinesli myšlenku města na vodě, tzv. Marine City. Tento způsob přichází mimojiné i k vůli seizmickým důvodům. Město by bylo chráněné také tokijským zálivem, díky čemuž není pravděpodobná ani vysoká hrozba ničivých vln tsunami apod. Tento historický kontext je pro moji práci podstatný jak z hlediska vlastního “postavení” a strukturování města/planety, tak i důkaz, že Tokio je město, které prošlo v nedávné historii zásadními změnami, a že dokumentace prvků a staveb z období druhé poloviny 20. stol. není tak samozřejmá jak se na první pohled může zdát.

Legendární stavbu Nakagin se mi velmi stručně podařilo zachytit v roce 2019 na filmový analogový fotoaparát značky Pentax. Stavbu která byla v r. 2022 zbourána a rozebrána na jednotlivé kapsle, již není možné žádným dalším totožným způsobem zažít a i právě proto vznikla tato publikace, která v sobě krom jiného, skrývá i určité momentální zachycení podoby Tokia, jakožto stále se měnícího města.

Podíváme-li se a dáme do porovnání architekturu a charakteristiku japonského velkoměsta k městům západní, a vlastně i východní Evro-

¹ Bernard, H. Russell. 1994. Research methods in anthropology: qualitative and quantitative approaches. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

² Marine City: Tokyo's Futuristic Megastructure by Kiyonori Kikutake | ArchEyes. ArchEyes | Architecture and Design Magazine [online]. Copyright © Kiyonori Kikutake [cit. 01. 05. 2023]. Dostupné z: <https://archeyes.com/marine-city-megastructure-kiyonori-kikutake/>

py, zjistíme, že atmosféra “města budoucnosti” je více než zřejmá. Je to však definované stavbami které nejsou ani příliš současné. Většinou se jedná o budovy postavené v rozmezí mezi 70–90. léty 20. století. Mezi stavebními materiály jako i jinde ve světě převládá beton, hliník, a částečně sklo. Později přichází jako obkladová fasáda dlaždice, které připomínají “koupelnové domy”. Z tohoto hlediska pak staré sci-fi filmy typu Akira (1988), Blade Runner (1982), Ghost in The Shell (1995), na jednu nejsou tak exotické a není těžké si domyslet spoustu převzatých záběrů a materiálů z reálného japonského velkoměsta. Tento fakt jsem využil a rozhodl se postavit ze zachycených záběrů své vlastní, velkolepé město, či planetu, která je a zároveň není reálná, a kterou běžný návštěvník Tokia nevidí, přestože snadno může.

Toto téma, nebo obecné zaměření na japonskou architekturu, urbanismus v Tokiu, apod. nejsou ničím novým, a bylo velmi těžké před cestou formovat zamýšlený výsledek záběrů/fotek tak, aby divákovi přinesl něco alespoň částečně nového a neznámého. V průběhu výzkumu jsem se setkal s prací českého architekta a fotografa Jana Vranovského - Parallel Worlds (Paralelní svět)³, který určitým způsobem Japonsko zachycuje podobně, jeho fotky jsou však zásadně čistší, prostředí sterilnější a u většiny staveb máte pocit stavební novoty a panenskosti, což je se zpětým ohledem rozdílné a atmosfericky zcela odlišné od záběrů mých. Jelikož nejsem architekt ani teoretik architektury, nesnažil jsem se skrze práci vytvořit průvodce po zajímavých stavbách v Tokiu připomínající sci-fi kulturu. Jedná se o atmosferickou cestu městem, skrze zachycení typických staveb, které dostatečně vystihují imaginující Planetu T. Zajímavou inspirací v tomto ohledu a řešením práce s divákem pro mě byl čb. snímek Last and First Men, kde islandský režisér Jóhann Jóhannsson v průběhu celého filmu zabírá balkánké stavby a pomníky a Tilda Swinton soubežně s tím vypravuje snový, vědeckofantiastický a částečně surrealistický text, který dodává stavbám a jejich detailům zcela nový rozměr a poslání.

3 Průběh

Celkový pobyt ve městě Tokiu byl jeden kalendářní měsíc. Práci jsem měl volně rozdělenou na dvě poloviny, první část převážně fotící, druhá část byla již začátkem formování publikace a následná editace a postprodukce fotek. V průběhu celého tohoto procesu pracuji i s deníkem, a to hned 2 způsoby. Jednak jako možnost záznamníku aktuálních událostí a zároveň pro zápis poznámek a myšlenek, které například sbírám vícedenním pozorováním a zkoumáním. Čtenář se tak záznam mého pobytu Japonska dovídá z tohoto výzkumného etnografického deníku, který má několik vrstev. Pracuji s ním jako s určitým osobním podkladem k této foto publikaci.

Ukázka [1]

“– Mapa Tokio Metra, které jsem dostal když jsem snažil získat alespoň nějaký přehled v Tokijské městské dopravě.

· Je tu přes 10 dopravních společností, každá má svou vlastní mapu linek.

– Mapa je japonsky, jelikož v AJ neměli. Později jsem si stáhl digitální, ale tuto

jsem si ponechal jako artefakt z prvního dne snahy o zorientování se v husté síti linek a společností.

· Při focení zajímavých staveb v centru Tokia jsou většinou ulice tak úzké a stavby tak vysoké, že i u focení s širokouhlým objektivem se nevyhnu perspektivnímu zkreslení celé budovy.

· Při editaci fotografie je samozřejmě možná funkce narovnání v PSD, jenže to fotkujeme oříznem, ale také velmi často, pokud je perspektiva příliš ustupující, zdeformuje. Spoustu staveb je pak bohužel těžko, často spíš vůbec nevyfotitelných.

· Stává se mi často také situace, že zajímavá stavba, nebo detail stavby nelze vyfotit. Buď z důvodů blízkých lamp a sloupů, semaforů... nebo kvůli reklamnímu smogu dole u vchodu. Také s okolními stavbami je často problém → lepší se z obou stran a fotku zároveň nelze ořezat na "kukátko" pro focenou stavbu."

Ukázka [2]

“ANTISEIZMICKÁ ARCHITEKTURA

· Důvod proč spousta staveb vypadá v Tokiu, ptž. v celém Japonsku často tak sci-fi je kvůli nebezpečí ze zemětřesení.

→ Japonská architektura jako snad jediná na světě již odnepaměti řeší problém s otřesy a v neposlední řadě s nepříznivými podmínkami počasí → tajfuny, monzuny...)

→ Je zajímavé, že staré pagody, které byly v Japonsku dříve brány jako jedny z nejstarších staveb, tyto vlivy skoro vždycky zvládly.

→ Bylo to kvůli tzv. “krácející”, nebo jednoduše “volné” konstrukci. Která mezi jednotlivými patry pagody na sebe mezi sebou nenavazovala.

· Zde je patrný rozdíl evropských staveb v rovné konstrukci už od základu. – Podle této konstrukce je postaven např. La Maison Hermés.

→ Zpátky však k současným bytovým stavbám, běžných k vidění na všech místech Japonska.

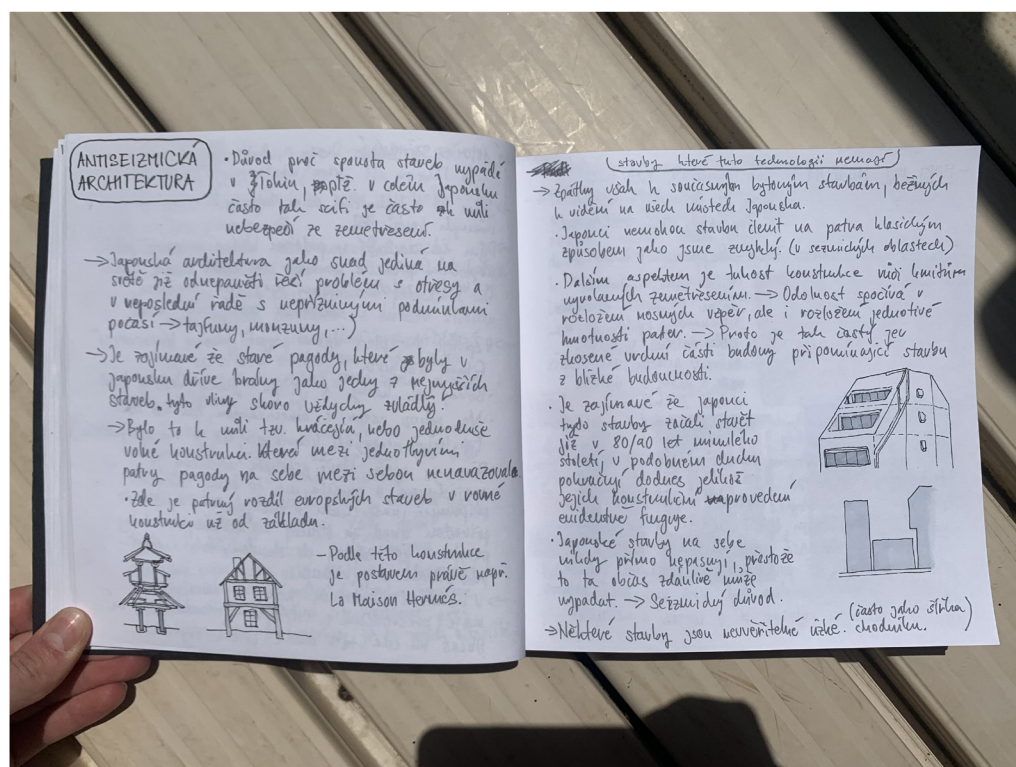
· Japonci nemohou stavby členit na patra klasickým způsobem (v seizmických oblastech) jako jsme zvyklí.

· Dalším aspektem je tuhost konstrukce vůči kmitům vyvolaných zemětřesení
→ Odolnost spočívá v rozložení nosných vzpěr, ale i rozložení jednotlivé hmotnosti pater. → Proto je tak častý jev zkosené vrchní částí budovy připomínající stavbu z blízké budoucnosti.

· Je zajímavé, že Japonci tyto stavby začali stavět již v 80/90 letech minulého stol., v podobném duchu pokračují dodnes jelikož jejich konstrukční provedení evidentně funguje.

· Japonské stavby na sebe nikdy přímo nepasují, přestože to tak občas zdánlivě může vypadat. → seizmický důvod.

→ Některé stavby jsou neuvěřitelně úzké (často jako šířka chodníku)."

Ukázka [3]

“JAPONSKÉ SVĚTLO A JEHO VNÍMÁNÍ

V Japonsku je specifické i světlo. A to jak denní, tedy světlo které nelze přímo ovlivnit, tak i umělé, které japonci regulují již několik stovek let.

– Podíváme-li se na osvětlení, či spíše vlastně způsob stavebního zpracování budov již ve středověku, zjistíme, že japonci na hru světla a stínu přišli již velmi dávno.

– Japonská sympatická estetika papírovo-dřevěných staveb není jen k vůli přírodním materiálům, důležitou složkou je právě světlo. A to světlo, tlumené a hřejivé tonality, jak díky barvě plamene, tak i smetanově-mléčným rýžovému papíru, přes které světlo proniká. Stejný efekt vzniká při průniku papírovými stěnami nebo dveřmi.

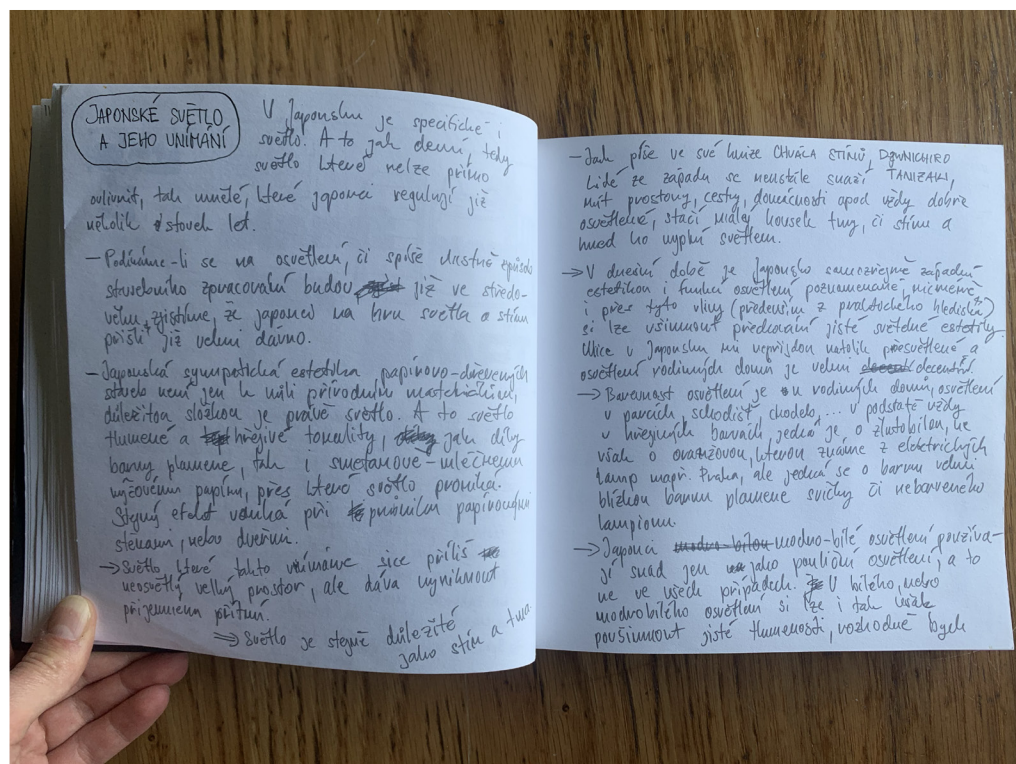
→ Světlo, které takto vnímáme sice příliš neosvětlí velký prostor, ale dává vyniknout příjemnému přítmi. => Světlo je stejně důležité jako stín a tma.

– Jak píše ve své knize Chvála stínů Junichiro Tanizaki³, lidé ze západu se neustále snaží mít prostory, cesty, domácnosti apod. vždy dobře osvětlené, stačí malý kousek tmy, či stínu a hned ho vyplní světlem.

→ V dnešní době je Japonsko samozřejmě západní estetikou u funkcí osvětlení poznamenané, nicméně i přes to tyto vlivy (především z praktického hlediska), si lze všimnout přechování jisté světelné estetiky. Ulice v Japonsku mi nepříjdou natolik přesvětlené a osvětlení u rodinných domů je velmi decentní.

→ Barevnost osvětlení je u rodinných domů, v parcích, schodištích, chodeb, průchodů... v podstatě vždy v hřejivých barvách, jedná se však o žlutobílou, ne oranžovou, kterou známe z elektrických lamp např. Praha, ale o barvu velmi blízkou barvy plamene svíčky, či nebarveného lampionu.

→ Japonci modrobílé osvětlení používají snad jen jako pouliční osvětlení, a to ne ve všech případech. U bílého nebo modrobílého osvětlení si lze i tak však povšimnout jisté tlumenosti. Rozhodně bych..."

4 Obsah

“Termín MA by se dal jistě přeložit také jako ‘moje místo’. Překladové slovníky běžně uvádějí termín space (prostor), ale v japonštině je tento ‘prostor’ mnohem širší než dnešní chápání prostoru coby určité jednotky, kterou lze nějakým konkrétním způsobem vymezit. Jde v zásadě o ‘cítění prostoru’, které samozřejmě nepopírá existenci skutečného, existujícího uspořádání, avšak vedle tohoto uspořádání do sebe zahr-

nuje i veškeré jednotlivé aktivity, které se v daném prostoru odehrávají v určitém čase. Koncept MA by se tedy možná dal charakterizovat také jako ‘uvědomění si prostoru’ – nikoli však pouze ve smyslu nějakého třírozměrného celku, ale spíše jako souběžné vědomí tvaru a ne-tvaru vycházející z intenzifikace určité vize.”⁴

Tento úryvek, jež má západnímu divákovi dopomoci k japonskému termínu MA a chápání prostoru, je určitým volným vysvětlením mé práce. Fotky, potažmo celá fotopublikace má být pro “čtenáře” působivou a atmosferickou linkou vyprávění skrze záběry. Mělo by to být tiché, klidné, lidmi opuštěné (bez postapokaliptického důvodu) místo, které jakoby meditativně procházíte a zkoumáte tvary, detaily i celé stavby. Divák začíná stránkami kde se autor probouzí ve spací kapsuli, sjíždí výtahem a ocitá se v ulicích Planety T, města, které zdánlivě neexistuje. Celá práce je volným časovým úsekem jednoho dne, a v závěru publikace si divák může povšimnou stmívání až úplného setmění, kde na úplný závěr opět končí ve spací kaspuli.

Publikace v sobě nabízí 3 základní uspořádání s fotkou a jejím formátem. První jsou tzv. „pohledy“, které jsou vždy přes celou stránku, tyto záběry jsou buď na celé stavby (pokud bylo možné stavbu vyfotit celou), nebo na pohledy podchodů a průchodů. Fotky na šířku jsou na plný formát dvoustránky. Pak tu jsou „detaily“, díky kterým ukazují nějaký specifický detail, nebo charakteristický prvek v architektuře a fotka je umístěna na stránku vždy v menším formátu, tak aby okolní bílý prostor tvořil jakýsi rámeček a hranici kukátka tohoto záběru. Třetí, nejmenší formát jsou „mini detaily“ vždy naproti „pohledům“ na stránku, jako pomůcka pro diváka k částečnému porozumění a čtení z velké fotky. Občas je to struktura, nebo barevnost, nebo jen pocit či konotace k záběru naproti. Zvláštní výjimkou tvoří v publikaci sekce struktur fasády, které mají svůj vlastní, neměnný rozměr na střed stránky, tak aby byl pro diváka určitým vzorníkem materiálů. Je seřazen dle barevnosti a tonality obkladů, tedy začíná skoro bílou a končí silně tmavou.

Nejsou to však výjevy které známe například z fotografií zmíněného Jana V., spíše se jedná o jakousi již použitou strukturu, místa již opuštěná, avšak do poslední chvíle používaná, dnes často již lehce stárnoucí. Ten kdo publikaci prochází si může k zachyceným záběrům představit svůj vlastní svět, jeden z hlavních důvodů proč práce neobsahuje konkrétní text je fakt, že by se stala pro čtenáře ohraničená, a definovaná, bez vlastního intuitivního zkoumání a představování.

5 Prostředky

Fotoaparát: Canon 6D Mark II
Objektiv: Tamron 35–150mm F/2.8-4 Di VC OSD,
Canon EF 17–40 mm f/4L USM
Stativ: Manfrotto

Dohromady nafoceno zhruba 690 fotografií.
V publikaci použito přibližně 90.

